

Stockholms
stad

Nyanlända på väg mot etablering i Stockholm

Underlagsrapport

Beställare: Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm

Författare: Aycan Çelikaksoy och Eskil Wadensjö,
Institutet för social forskning, Stockholms universitet

Hållbarhetskommissionens förord till underlagsrapporten

Stockholms stad har inrättat Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm med uppdraget att analysera skillnader i livsvillkor i kommunen och föreslå åtgärder för att minska skillnader och främja en socialt hållbar utveckling i Stockholm.

Kommissionens arbete bedrivs av förvaltningsorganisationen inom fyra utpekade utvecklingsområden och ska enligt direktiv vila på vetenskaplig grund och genomföras i samverkan med fristående forskare. De forskare som kopplas till kommissionens arbete ska ta fram vetenskapliga underlag med förslag till åtgärder inom avgränsade fördjupningsområden som bidrar till att stärka den sociala hållbarheten i kommunen. Denna rapport är ett sådant underlag.

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm ska beakta forskarnas underlag i framtagandet av delrapporter med egna rekommendationer och åtgärder inom det aktuella fördjupningsområdet. Dessa fördjupningar utarbetas med regelbundenhet fram till slutet av 2017, samtidigt som konkreta åtgärder kan implementeras.

Paul Alarcón
Hållbarhetschef
Stockholms stad

Innehållsförteckning

0. Inledning

1. Sverige – ett invandringsland
  - 1.1 Olika grunder för migration
  - 1.2 Vem kommer till Stockholm och Sverige?

2. Skillnader mellan olika grupper av migranter vad gäller etablering på arbetsmarknaden

3. Nyanlända kvinnor och deras etablering på arbetsmarknaden

4. Vilka möjligheter finns det att underlätta etableringen?
  - 4.1 Ankomsten
  - 4.2 Boendet
  - 4.3 Utbildning
  - 4.4 Arbete
  - 4.5 Familjepolitiken
  - 4.6 Fritid
  - 4.7 En sammanhållen integrationspolitik

5. Rekommendationer

- Referenser

Tabellförteckning

Tabell 1. Invandring 2016 efter födelseland till Stockholms stad, Stockholms län och riket

Tabell 2. Beviljade uppehållstillstånd år 2016 enligt grund för uppehållstillstånd

Tabell 3. Flyttningar till och från Stockholms stad och Stockholms län år 2016

Tabell 4. Inrikes omflyttning av utländska medborgare år 2016

Tabell 5. Asylsökande i Migrationsverkets mottagningssystem i Stockholms stad 2014–2016

Tabell 6. Arbetsmarknadsindikatorer för utrikes födda 2015 i åldern 20–64 år

Tabell 7. Arbetsmarknadsindikatorer för utrikes födda kvinnor och män 2015 i åldern 20–64 år

0. Inledning

Detta är en rapport till Kommissionen för ett social hållbart Stockholm. Syftet är att analysera förutsättningar för etablering och integration av nyanlända¹ i Sverige och i Stockholm och med detta som underlag kunna lämna rekommendationer. Vi kommer inte att dra en skarp gräns mellan vad som kommunen ska och kan göra och vad som andra aktörer (stat, landsting och civilsamhället) ska och kan göra. Vi menar att det är ytterst viktigt med ett samarbete mellan olika aktörer och inte minst att information om olika problem och möjligheter förmedlas mellan de olika aktörerna.

Många kommer till Sverige från olika delar av världen. De nyanlända är en viktig grupp i det svenska samhället. Det är en grupp som består av personer med olika bakgrund, som har kommit till Sverige av flera olika orsaker. Deras förutsättningar för att etablera sig i Sverige är också mycket olika. En del är rekryterade till högt kvalificerade arbeten, andra kommer som flyktingar. Vissa behöver mycket stöd, andra betydligt mindre.

De som kommer till Stockholms stad möter en mycket stark arbetsmarknad, möjligheterna att få arbete är klart bättre än i andra delar av landet. Å andra sidan är bostadsmarknaden svårare för de som kommer som nyanlända än i de flesta andra områden i Sverige. Det är svårt att få en bostad och Stockholm har en starkt segregerad bostadsmarknad. De som kommer som flyktingar och en del andra nyanlända har trots den starka arbetsmarknaden ofta svårigheter att få ett arbete även i Stockholm. För många arbeten är det mycket viktigt med kunskaper i svenska och i många fall finns det också krav på en utbildning som ska vara validerad. Vägen till arbete är ofta längre för de kvinnor som är nyanlända än vad den är för nyanlända män.

I denna rapport startar vi med att ge en översikt över den aktuella invandringen till Sverige, där vi där det är möjligt jämför den till Stockholms stad eller Stockholms län med den till hela landet. Invandringen till Stockholm skiljer sig från den till resten av Sverige i flera olika avseenden. Vi jämför hur etableringen är för olika grupper som har kommit. Det finns betydande skillnader mellan Stockholm och resten av landet men också mellan kvinnor och män. Kvinnor är mindre ofta etablerade på arbetsmarknaden. I ett senare avsnitt behandlar vi därför hur det går för kvinnorna att etablera sig på arbetsmarknaden.

---

¹ Det finns ingen exakt och vedertagen definition av hur länge någon är nyanländ och vi eftersträvar inte heller någon sådan exakt tidsgräns, bl.a. för att integrationen går olika snabbt för olika personer och grupper.

En huvudfråga är om det går att på olika sätt bidra till att förbättra etableringen i Sverige i olika avseenden. Vi går därför igenom problem och möjligheter på flera olika områden: ankomsten, boendet, utbildning, arbete, familjepolitik och fritid.

I ett avslutande avsnitt lämnar vi ett antal förslag på hur etableringen och integrationen skulle kunna förbättras. Vi understryker där också vikten av bättre statistiska underlag, uppföljningar av olika initiativ och utvärdering av olika åtgärder.

1. Sverige – ett invandringsland

Sverige är sedan många decennier ett invandringsland² och Stockholm är den kommun i landet som tar emot flest som kommer från andra länder till Sverige (om än inte relativt sin befolkning).

Invandring är inte en utan många olika företeelser. Och de som invandrar är individer som skiljer sig åt i många olika väsentliga avseenden. Det finns de som kommer för arbete, de som kommer för studier, de som kommer som flyktingar och de som kommer på grund av familjanknytning till tidigare migranter eller till personer som är födda och uppvuxna i Sverige. I många fall kan det finnas flera samverkande faktorer, även om det uppehållstillstånd de har fått baseras på endast en grund. Spårbyte är inte ovanligt. Spårbyte förekommer från både att ha fått ett arbetstillstånd till att söka asyl och från att ha sökt asyl och fått avslag på sin ansökan till att söka arbetstillstånd.³ Under år 2016 beviljades 181 personer arbetstillstånd efter att tidigare ha fått avslag på en asylansökan. Spårbyte kan också vara ett resultat av till exempel förändrade familjeförhållanden.

Alla som flyttar till Sverige är inte födda i ett annat land än i Sverige. Många som invandrar under ett år är personer som är födda i Sverige. De har varit bosatta utomlands under en längre eller en kortare tid och flyttar nu tillbaka. Se tabell 1 för uppgifter som avser invandringen år 2016. Ser vi på fördelningen på varje enskilt födelseland, finner vi att de som är födda i Sverige är den största gruppen de flesta åren. Till Stockholms stad kommer jämfört med resten av landet relativt många från Europa, Amerika och Oceanien, dvs. ofta från länder som relativt sett är ekonomiskt högt utvecklade. Ser vi på utvecklingen av invandringens sammansättning sedan 2000, finner vi att det är invandringen från Afrika, Asien och EU28

---

² Sverige har varit ett nettoinvandringsland alla år sedan 1930 med undantag av 1971, då många som hade kommit åren närmast före från Finland återutvandrade. Se Wadensjö (2012) för den historiska utvecklingen av invandringen till Sverige.

³ För mer om spårbyte från arbete till flykt och från flykt till arbete, se olika bidrag i Calleman och Herzfeld Olsson (2015). Se också Frödin och Kjellberg (2017) som speciellt behandlar situationen i Stockholm.

utom Norden som har ökat under denna period. Från EU28⁴ utom Norden kommer främst arbetskraftsinvandrare och anhöriga, medan det från Afrika och Asien främst kommer flyktingar och anhöriga till flyktingar. Men det kommer också många arbetskraftsinvandrare och personer med familjeanknytning till personer med svensk bakgrund från länder i Asien som från Indien, Kina och Thailand.

Tabell 1. Invandring 2016 efter födelse land till Stockholms stad, Stockholms län och riket

	Stockholms stad	Stockholms län	Riket
Sverige	2161	4158	15318
Norden utom Sverige	1256	2117	7541
EU28 utom Norden	4511	10003	24751
Övriga Europa	1164	2706	8815
Afrika	1605	3405	18289
Nordamerika	648	1161	2647
Sydamerika	526	1032	2240
Asien	5089	11834	82462
Oceanien	159	250	655
Sovjetunionen	37	52	77
Okänt	22	40	210
Samtliga	17178	36758	163005

Källa. SCB, Befolkningsstatistiken.

1.1 Olika grunder för migration

Vi ska närmast se på sammansättningen av de som har fått uppehållstillstånd under 2016 efter vilken grupp de tillhör. Se Tabell 2. Här ingår inte de som invandrat och är medborgare i Sverige, i något annat nordiskt land, i ett annat EU-land eller i ett EES-land.⁵ De som kommer från EU/EES-länder behöver sedan den 1 maj 2014 inte registrera sin uppehållsrätt. De som kommer från de nordiska grannländerna behöver varken ha uppehållstillstånd eller

⁴ EU:s gemensamma arbetsmarknad utvidgades i tre steg med tillkomsten av totalt 13 nya medlemsländer.

⁵ Det enda land som ingår i EES och som inte är ett av länderna i Norden eller EU är Lichtenstein.

uppehållsrätt⁶. Vi kan av de tre första raderna i tabell 1 se storleken på de tre första av de fyra grupper som har rätt att invandra till Sverige till följd av lag eller avtal.

Tabell 2. Beviljade uppehållstillstånd år 2016 enligt grund för uppehållstillstånd

Kategori	Underkategori	Antal
Anknytningar	Adoption	129
	Anhöriga – flykting/asylgrunder	15148
	Anhöriga – övriga	16472
	Barn födda i Sverige till föräldrar med PUT	7283
	Summa	39032
Arbetsmarknad	Anhöriga – arbetsmarknad	8628
	Arbetsstagare	12985
	Egna företagare	174
	Gästforskare	907
	Internationellt utbyte/praktikanter/idrottsutövare	2015
	Summa	24709
	Summa	24709
Asyl	Kvotflykting	1889
	Konventionsflykting	17913
	Alternativt skyddsbehövande	48355
	Avslag strider mot konventionsantagande	41
	Särskilt och synnerligen ömmande omständigheter	2122
	Tillfälliga tidsbegränsade	593
	pga. Sveriges internationella åtaganden ⁷	1
	Verkställighetshinder	477
	Summa	71571
	Summa	71571
EES	Anhöriga till varaktigt bosatta i annat EU-land	1184
	Anhöriga till EES-medborgare/Schweiz	1672
	Anhöriga – uppehållsrätt EES-medborgare	4
	Medborgare i Schweiz	359
	Varaktigt bosatta i annat EU-land	1108
	Summa	4327
Gäststuderande	Anhöriga – gäststuderande	1425
	Arbetsökande student	445
	Doktorand	928
	Gäststuderande	8098
	Summa	10986
TOTALT		150535

Källa. Migrationsverket (2017-01-01).

År 2015 var anknytningsfallen den största kategorin, 43414 personer, medan 36462 fick uppehållstillstånd efter att ha beviljats asyl (Migrationsverket 2016-01-01). Under 2016

⁶ Upphållsrätt har de som kommer från EU/EES-länder.

⁷ Migrationsverket förklarar inte vad uttrycket står för.

utgjorde de asylsökande den klart största gruppen som beviljades uppehållstillstånd. Se tabell 2. Det är en följd av det mycket stora antalet asylsökande som kom till Sverige under hösten 2015 och av vilka många fick ett positivt beslut på sina asylansökningar under 2016. Av de 71571 som fick uppehållstillstånd år 2016 fick 49119 permanenta uppehållstillstånd och 22452 tidsbegränsade uppehållstillstånd. Till denna grupp kan också inkluderas personer som beviljats uppehållstillstånd som anhöriga till flyktingar. Men också många arbetskraftsinvandrare eller anhöriga till arbetskraftsinvandrare fick uppehållstillstånd, och även de gäststuderande utgör en ganska stor grupp.

Inom grupperna finns mycket stora skillnader. Bland arbetskraftsinvandrare finns högt utbildade specialister som kommer till välavlönade arbeten, men det finns också personer med kortare utbildning som kommer till lågavlönade yrken.

Bland de som kommer på grund av familjeanknytning finns på samma sätt stora skillnader beroende både på vem som är deras anknytning i Sverige och vad som är deras egen bakgrund bland annat vad gäller födelseland, utbildning och tidigare arbetslivserfarenhet.

Flyktingar är inte heller en enhetlig grupp. Det finns de som kommer som ensam vuxna, de som kommer som en samlad familj men också ensamkommande flyktingbarn. En del av flyktingarna har redan släkt eller vänner i Sverige, andra har det inte. De kommer från olika länder, har haft olika typer av upplevelser i hemlandet och på vägen till Sverige och de har mycket olika bakgrund vad gäller födelseland, utbildning och tidigare arbetslivserfarenhet. En del av flyktingarna har en mycket kvalificerad utbildning, medan andra inte har någon eller endast en mycket kort utbildning. De flesta flyktingarna har kommit från några få länder i Afrika och Asien. Från Afrika har de kommit främst från Eritrea och Somalia men också från Sudan och Etiopien. Från Asien har flyktingar främst kommit från Syrien, Afghanistan, Irak och Iran eller som statslösa (som i regel ursprungligen kommit från Palestina; många har varit bosatta i Syrien under en längre tid).⁸ Sammansättningen har varierat mycket över tiden beroende på händelser i dessa länder och också i en del fall i grannländer till ursprungsländerna. Ett exempel är att många flyktingar från Afghanistan har varit bosatta i Iran.

Invandringen ett visst år avser individer som blir folkbokförda detta år. För de som har ansökt om asyl tar det för närvarande i genomsnitt närmare ett år innan de får ett beslut om de får

---

⁸ Månadsstatistik från SCB visar att från och med juli 2012 kommer den största gruppen av asylsökande från Syrien, dvs. hittills i varje månad under fem års tid. Under tidigare månader under 2012 och olika månader under 2011 varierar det vilket land som det kom flest från. Somalia, Afghanistan, Bosnien Hercegovina, Makedonien och Serbien är de länder som förekommer. Under 2010 kom flest asylsökande från Serbien.

stanna eller inte. Det innebär att den mycket omfattande strömmen av asylsökande hösten 2015 ledde till en ökning av den registrerade invandringen först år 2016. Den registrerade invandringen ökade med 21 procent mellan 2015 och 2016. Däremot minskade antalet asylsökande år 2016 jämfört med år 2015 med hela 82 procent. Ser vi på de 15 länder med flest asylsökande år 2016, så ökade antalet mellan 2015 och 2016 endast för ett land; Turkiet med en ökning på 192 procent. Hur utvecklingen kommer att vara de närmaste åren beror dels på den politik som EU och Sverige bedriver men också på vad som kommer att hända i omvärlden. Inträffar händelser som påminner om vad som hänt i Syrien i något annat land under de närmaste åren? I så fall kan det komma flyktingströmmar från detta land. Det visar på svårigheterna att planera på detta område. Ingen kunde 2010 förutsäga de stora flyktingströmmar som skulle börja komma från Syrien ett par år senare. Inbördeskrig och andra konflikter kan inträffa i olika områden i världen. Det blir troligen störst effekter vad gäller omfattningen av flyktingströmmarna till Sverige om sådana händelser inträffar i närområdet som i östra delen av Europa. Men som vi har sett har även konflikter i Asien och Afrika lett till stora flyktingströmmar till Europa och till Sverige, och det kan inte uteslutas att nya konflikter inträffar eller förvärras i dessa områden.

Det finns stora skillnader i den andel som får bifall på sina asylansökningar. De som kommer från Syrien och Eritrea får nästan alltid sina asylansökningar beviljade. Däremot ser vi när vi undersöker andra länder från vilka många asylansökningar kommer, att de som kommer från Algeriet och Marocko i Nordafrika, Albanien och Serbien i Europa samt Mongoliet i Asien nästan alltid får avslag på sina asylansökningar.

Migrationen till Sverige är endast en mindre del av den mycket omfattande totala internationella migrationen. Se Castles, de Haag och Miller (2014) för en ingående översikt av den internationella migrationen under de senaste decennierna. Sverige har en omfattande invandring, men det har många andra länder också. Det pekar på att vi har mycket att lära oss av andra länders erfarenheter.

I nästa del av detta inledande avsnitt presenterar vi antalet nyanlända migranter dels generellt i Sverige, dels nyanlända som kommer till Stockholm. Vi ska också uppmärksamma att det finns en intern rörlighet inom landet bland migranterna – en hel del av de migranter som först har kommit till andra delar av Sverige söker sig efter en kortare eller längre tid till Stockholmsområdet.

1.2 Vem kommer till Stockholm och Sverige?

De migranter som kommer till olika delar av Sverige skiljer sig åt i flera avseenden. De migranter som kommer till Stockholms stad är inte ett genomsnitt av alla som kommer till Sverige. Och möjligheterna att etablera sig skiljer sig markant åt mellan olika delar av landet givet en persons egenskaper. Det är viktigt att ta fasta på dessa skillnader i beskrivningen, analysen och förslagen till åtgärder.⁹

Många grupper av nyanlända kommer som tidigare framhållits till Stockholm. Av de som fick arbetstillstånd i Sverige 2016 kom mer än hälften till Stockholms län, 7182 av 12562. Speciellt stor var övervikten för Stockholms län bland de som kom till yrken med krav på fördjupad högskolekompetens, 4116 av de 5326 som kom till yrken med denna typ av kompetenskrav kom till Stockholms län. Det är en tydlig illustration av hur stark arbetsmarknaden är i Stockholms län.

Vi fortsätter med att se på flyttningar till Stockholms stad och Stockholms län år 2016. Se Tabell 3. Vi finner att det finns en omfattande inflyttning till Stockholms stad från andra kommuner i länet, andra län i Sverige och också från utlandet. Det finns också en mycket omfattande utflyttning från Stockholms stad inte minst till andra kommuner i länet.

Av speciellt intresse är att se på inflyttningsöverskotten mellan Stockholms stad och de tre olika områdesgrupperna; andra kommuner i Stockholms län, kommuner i övriga län och utlandet. Vi finner då att det finns ett inflyttningsunderskott till andra kommuner i länet. Fler flyttar ut från Stockholms stad än till Stockholms stad från resten av länet. Däremot finns det inflyttningsöverskott såväl från andra län som speciellt från utlandet. Inflyttningsöverskottet från utlandet är dock mer än dubbelt så stort för hela Stockholms län än vad det är för Stockholms stad. En bidragande förklaring till rörlighetsmönstret kan vara bostadssituationen inom de olika delarna av länet. Det är svårare att hitta en bostad i Stockholms stad, och bostadspriserna skiljer sig åt mellan olika delar av länet.

---

⁹ Enligt bosättningslagen (SFS 2016:138) ska från den 1 mars 2016 alla kommuner kunna anvisas att ta emot nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd. Vilka effekter det kommer att för Stockholms stad på lite längre sikt är för tidigt att avgöra.

Tabell 3. Flyttningar till och från Stockholms stad och Stockholms län år 2016

Flyttningar	Stockholms stad	Stockholms län
Inflyttning		
Annan kommun i länet	30 774	
Annat län i Sverige	20 874	43 252
Utlandet	17 178	36 758
Summa	68 826	80 010
Utflyttning		
Annan kommun i länet	38 763	
Annat län i Sverige	16 885	39 927
Utlandet	8 244	16 143
Summa	63 892	56 070
Inflyttningsöverskott		
Annan kommun i länet	-7 989	
Annat län i Sverige	3 989	3 325
Utlandet	8 934	20 615
Summa	4 934	23 940
Flyttningar inom området	98 471	287 589

Källa: SCB:s befolkningsstatistik.

Benägenheten att flytta till och från Stockholms stad kan skilja sig åt mellan olika grupper. Om vi ser på individer som är vidareflyttade enligt ersättningsförordningen¹⁰, finner vi att det var totalt 1017 som år 2016 flyttade till Stockholms stad (152 flyttade inom kommunen). De flesta kom från andra kommuner i Stockholms län. Ersättningsförordningen reglerar den ersättning som kommuner och landsting får från staten för ”mottagande av och insatser för vissa utlänningar [i praktiken flyktingar och deras anhöriga].” Det är ett mycket komplicerat system som nyligen har kritiserats av Riksrevisionen (2017), som benämner det ett ogenomtänkt system. Enligt Riksrevisionen saknas tydliga mål för vad ersättningssystemet ska uppnå, och det finns inte heller någon entydig princip för fördelningen av kostnaderna för mottagandet mellan stat och kommun. Och det finns enligt utredningen endast en fragmentarisk bild av de faktiska kostnaderna.

I ett nästa steg ser vi på den inrikes omflyttningen av utländska medborgare. Se tabell 4. Här ingår nyanlända men också personer som har bott länge i Sverige men inte har svenskt medborgarskap. Andelen av de som flyttat till Sverige som söker svenskt medborgarskap varierar mycket bland annat beroende från vilket land en person kommer från. Vi ser att det finns en nettoutflyttning från Stockholms stad – fler utländska medborgare lämnar Stockholm för en annan kommun i Sverige än det antal utländska medborgare som kommer från en annan

¹⁰ Förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

kommun i Sverige till Stockholms stad. En förklaring kan som tidigare uppmärksammats vara bostadsituationen i Stockholm. Det kan vara lättare att få en bostad till en kostnad som personen kan klara av i en annan kommun i Stockholms län än i Stockholms stad. För Stockholms län är förhållandet det omvända – fler kommer till länet än vad som lämnar det för ett annat län i Sverige.

Tabell 4. Inrikes omflyttning av utländska medborgare år 2016

Inrikes omflyttning av utländska medborgare	Stockholms stad (till och från annan kommun)	Stockholms län (till och från annat län)
Inflyttning	11 880	9 524
Utflyttning	12 821	5 987
Netto	-941	3 527

Källa: SCB:s befolkningsstatistik.

Statistiska centralbyrån (2016) har genomfört en studie av flyktingars migration inom Sverige. De som kommit under de allra senaste åren går inte följa mer än under en mycket kort tid, men det går att se hur den initiala placeringen är. De finner att de som har eget boende (EBO) oftare är i storstadsområdena än de som är i anläggningsboende (ABO). Många av de som är nyanlända till Sverige har släktingar eller vänner som bor i Stockholmsområdet. Det är oklart vilka konsekvenser detta medför för de berörda individerna. ABO innebär ett stöd från samhället initialt och socialt, medan EBO innebär ett stöd från de släktingar eller vänner de är bosatta hos. Det är viktigt med undersökningar och forskning om vilka konsekvenser de båda alternativen leder till för de nyanländas integration. Effekterna av de alternativa bosättningsformerna är troligen inte desamma för olika grupper av individer.

De personer som har kommit några år tidigare (2010 eller tidigare) följs under en femårsperiod närmast efter att de har fått uppehållstillstånd i Sverige. SCB följer då de som har kommit som flyktingar eller som anhöriga till flyktingar. De som kom under 2006–2010 till lokala arbetsmarknader med en storstad är kvar i samma lokala arbetsmarknad efter fem år i betydligt större omfattning än de som kom till lokala arbetsmarknader med en större stad och speciellt än de som kom till lokala arbetsmarknader utan större stad.¹¹ Många som kom till lokala arbetsmarknader som inte ligger i ett storstadsområde flyttade till en lokal arbetsmarknad med en storstad under femårsperioden.

¹¹ De som kom 2006 följs fram till och med 2010, de som kom 2007 följs fram till och med 2011 etc.

Första kommun och flyttningsmönster är inte desamma för de som kommit av andra skäl än som flyktingar. De flyttar i mindre omfattning inom landet. De som kommer som studerande stannar i regel på orten för den högskola de har kommit in på under hela studietiden, de som har fått arbetstillstånd stannar på den ort där arbetsplatsen är och de som kommer som anhöriga stannar på orten där den person de kommit till är bosatt. De har inte samma skäl för att söka sig vidare även om det också i dessa grupper finns personer som flyttar inom landet.

Undersökningen (Statistiska centralbyrån, 2016) pekar på att det är viktigt att följa hur det går inte bara för de flyktingar och deras anhöriga som kommer till Stockholm som sin första placering efter att de har fått uppehållstillstånd, utan också att följa flyktingar och deras anhöriga som flyttar till Stockholm efter att de under något eller några få år har bott i en annan del av Sverige. Även de som flyttar vidare kan behöva stöd för att kunna etablera sig i samhället.

Vi ska nu också se något på de asylsökandes boende. Vi ska göra det för åren 2014–2016. Se tabell 5.

Tabell 5. Asylsökande i Migrationsverkets mottagningssystem i Stockholms stad 2014–2016

	2014	2015	2016
Totalt antal	4328	8571	6032
Antal i ABO	834	1320	367
Antal i EBO	3228	5091	4274
Antal i övrigt boende		2160	1391
Anvisade ensamkommande barn		2194	160

Källa. Kommun- och landstingsdatabasen (Kolada).

Några saker framgår tydligt av tabellen. För det första att variationerna är stora mellan åren – en stor uppgång 2015 och en tydlig nedgång 2016 i antalet asylsökande i Migrationsverkets mottagningssystem i Stockholms stad. För det andra att många fler är i EBO än i ABO. För det tredje att det 2015 blev anvisat många ensamkommande barn till Stockholms stad och att det sammanfaller med en placering i övrigt boende. Ser vi till hela landet överväger ABO med 63063 personer jämfört med 35449 i EBO och 24196 i övrigt boende vid årsskiftet 2016/2017 enligt Migrationsverkets statistik. Det är viktigt med undersökningar och regelbunden statistik som redovisar hur situationen för EBO är vad gäller boendekvalitet, trångboddhet mm. Hur

stora är bostäderna för dem i EBO? Och hur många andra bor i samma bostad? Detta med statistik för EBO och analys av dess effekter jämfört med ABO är speciellt viktigt för Stockholms stad, viktigare än för de flesta andra kommuner i landet då andelen som är bosatta i EBO är så hög i Stockholms stad. Trångboddhet kan tänkas ha effekter på hälsotillståndet för de trångbodda och kan tänkas påverka hur det går för deras barn i skolan. Trångboddhet i asylfasen kan ha konsekvenser för de nyanlända även efter att de har fått uppehållstillstånd. Det är viktigt med kvalificerade undersökningar på området.

2. Skillnader mellan olika grupper av migranter vad gäller etablering på arbetsmarknaden

Som framgick av föregående avsnitt är det en stor variation i sammansättningen av migranter och därmed också i vilka förutsättningar olika migranter har för att kunna etablera sig i Stockholm. Skillnaderna beror bland annat på vad som är orsaken till att man kommer till ett annat land och också varför man kommer just till Stockholm. Är det ett arbetserbjudande eller är det flykt som gör att man kommer till Stockholm? Möjligheterna skiljer sig mycket åt mellan olika grupper av migranter.

Generellt visar undersökningar som avser Sverige¹² och andra länder att de som kommer som flyktingar möter speciella svårigheter. De som kommer för studier och arbete kommer till ett sammanhang – en (hög)skola eller en arbetsplats – där de i regel får kontakter med andra som studerar eller arbetar och via dessa personer vidare kontakter i samhället. De som kommer som flyktingar får i regel inte i samma utsträckning denna typ av kontakter.

Men det finns stora skillnader också inom gruppen flyktingar. En del av dem som kommer kan ha nätverk bestående av personer från samma grupp eller land som kommit tidigare till Sverige som kan hjälpa dem att finna boende och arbete, medan andra saknar sådana nätverk. De som kommer kan också som nämnts ha olika utbildningsbakgrund. De som har eftergymnasial utbildning har arbete i betydligt större utsträckning än de som grundskoleutbildning eller lägre som sin högsta utbildning.¹³

---

¹² Se Aldén och Hammarstedt (2017a) för en aktuell undersökning avseende Sverige. De hänvisar också till tidigare undersökningar av andelen sysselsatta av utrikes födda. Se också SCB (2016). SCB (2017) innehåller aktuell statistik som innehåller jämförelser mellan inrikes och utrikes föddas situation på arbetsmarknaden i flera olika avseenden.

¹³ Se Aldén och Hammarstedt (2017a). För en översikt av högutbildade utrikes födda i Stockholm, se SWECO (2017). Det finns en mycket omfattande forskning om den internationella migrationen av högutbildade. För en aktuell översikt med många referenser till olika undersökningar se Kerr m.fl. (2016).

I detta avsnitt redovisas och analyseras situationen för de utrikes födda på arbetsmarknaden baserat på den statistik som finns på området, men vi bygger också på den forskning som finns vad gäller speciellt flyktingars etablering på arbetsmarknaden inte bara i Sverige utan också i andra länder.

Vi ska först ge en översiktlig bild, där vi jämför värdena för några arbetsmarknadsindikatorer för Stockholms stad, Stockholms län (inklusive Stockholms stad) och riket i dess helhet. Se tabell 6. Vi gör det dels för personer som har fått uppehållstillstånd som skyddsbehövande och deras anhöriga, dels för övriga utrikes födda.

Vi kan för det första se att det inte finns några större skillnader mellan Stockholms stad och Stockholms län vad gäller de indikatorer som vi studerar. Det kan förklaras dels med att Stockholms stad utgör en stor del av Stockholms län, men också av att Stockholms stad och övriga kommuner i Stockholms län utgör delar av en och samma arbetsmarknad.¹⁴ Det finns däremot vissa andra skillnader som vi i stället ska uppmärksamma.

Tabell 6. Arbetsmarknadsindikatorer för utrikes födda 2015 i åldern 20–64 år

Arbetsmarknadsindikatorer	Stockholms stad		Stockholms län		Riket	
	Skyddsbehövande och deras anhöriga	Övriga utrikes födda	Skyddsbehövande och deras anhöriga	Övriga utrikes födda	Skyddsbehövande och deras anhöriga	Övriga utrikes födda
Andel förvärvsarbetande	63,5	65,7	64,4	67,2	53,7	62,6
Andel företagare av de förvärvsarbetande	8,5	9,6	8,6	9,9	7,6	9,6
Andel arbetslösa av befolkningsgruppen	12,6	7,9	12,9	8,1	16,9	9,2
Andel långtidsarbetslösa*	4,0	2,5	4,3	2,7	5,2	2,7
Andel fortfarande förvärvsarbetande efter ett år	92,4	93,0	92,7	93,2	92,1	93,2
Andel fortfarande företagare efter ett år	81,4	83,4	82,4	83,9	82,4	83,5
Andel arbetslösa som blivit förvärvsarbetande	32,2	40,0	31,3	39,5	22,9	37,8

*Som långtidsarbetslösa räknas personer under 25 år som under året varit arbetslösa minst 100 dagar sammanhängande. För individer 25 år eller äldre är motsvarande tidsgräns att ha varit arbetslös minst 6 månader i följd.

Källa: SCB, RAMS.

¹⁴ Det kan finnas skillnader inom Stockholms län också, så att de som bor i kommuner i länet som ligger längre från Stockholms stad har sämre tillgång till arbete.

För det första ser vi att det finns betydande skillnader mellan situationen för skyddsbehövande och deras anhöriga jämfört med den för övriga utrikes födda. Övriga utrikesfödda är förvärvsarbetande i betydligt större utsträckning än de som har kommit som skyddsbehövande. Det gäller dock främst i riket som helhet, medan skillnaden inte är lika stor i Stockholms stad och län. Stockholms stad och län har under ett antal år haft en mycket stark arbetsmarknad jämfört med andra delar av landet. En stark arbetsmarknad är viktig för många, men allra mest för grupper som av olika orsaker har en svag ställning på arbetsmarknaden.

Övriga utrikes födda är också i mindre utsträckning arbetslösa, är i mindre utsträckning långtidsarbetslösa och lämnar oftare arbetslöshet för förvärvsarbete än de som kommit som skyddsbehövande. Vi ska komma ihåg att det kan finnas andra skillnader än att de har kommit av olika skäl, till exempel att de har vistats olika lång tid i Sverige, har olika utbildning och har olika ålder, faktorer som påverkar arbetsmarknadssituationen. Det kan också finnas hälsoskillnader som påverkar arbetsmarknadsetableringen. De som kommer som flyktingar kan i många fall ha haft traumatiserande upplevelser bakom sig som påverkar hälsa och arbetsförmåga.

För det andra finner vi stora skillnader när vi jämför Stockholms stad eller Stockholms län med riket som helhet. Vi finner att bland bosatta i riket som helhet så är skyddsbehövande jämfört med övriga utrikes födda betydligt mindre ofta förvärvsarbetande, betydligt oftare arbetslösa, betydligt oftare långtidsarbetslösa och färre av de som är arbetslösa under ett visst år har blivit förvärvsarbetande ett år senare. Vi upprepar att det kan finnas andra skillnader än att de har kommit av olika skäl, till exempel att de har vistats olika lång tid i Sverige, har olika utbildning, har olika hälsotillstånd och är i olika åldrar. Det är viktigt med undersökningar och forskning som beaktar dessa skillnader.

En studie av REGLAB (2017) ger samma typ av resultat. En högre andel sysselsatta bland de som är födda i Sverige i en kommun är förenat med en än högre grad av sysselsättning bland utrikes födda. Det kan tolkas som att en allmänt stark arbetsmarknad i en kommun stärker de utrikes föddas möjligheter att få arbete där. Andra egenskaper som påverkar sysselsättningen bland de utrikes födda positivt i en kommun är om andelen av de utrikes födda som har eftergymnasial utbildning är högre, andelen av de utrikes födda som har vistats i Sverige mer än fem år är högre samt om andelen av utrikes födda som inte tillhör kategorin med skyddsbehov är högre. En bidragande faktor till att utrikesfödda med skyddsbehov är

sysselsatta i mindre utsträckning än de som kommit för arbete är att de varit en kortare tid i Sverige.

3. Nyanlända kvinnor och deras etablering på arbetsmarknaden

I detta avsnitt analyseras situationen närmare för de kvinnor som kommer som migranter till Sverige och speciellt de kvinnor som kommer till Stockholm. Som i de andra avsnitten är syftet att bygga på tillgänglig statistik och forskning.

Något mer än hälften av de utrikesfödda som bor i Sverige är kvinnor. Andelen kvinnor skiljer sig åt mellan olika grupper av migranter, men många är kvinnor även bland flyktingarna. År 2016 beviljades 65819 kvinnor uppehållstillstånd jämfört med 84716 män. Bland de som fick uppehållstillstånd pga. asyl var männen betydligt fler; 44551 män jämfört med 27020 kvinnor. Däremot var det fler kvinnor än män som fick uppehållstillstånd pga. anknytning; 22279 kvinnor jämfört med 16753 män. Bland de som fick tillstånd för arbete övervägde männen, medan antalet män och kvinnor var ungefär lika många bland de som fick tillstånd i studerandekategorin eller i EES-kategorin. Talen pekar på att kvinnor och män inte har samma sammansättning efter grund för uppehållstillstånd och därför av bland annat detta skäl inte samma förutsättningar när de kommer till Sverige.

De män som kommer till Sverige som arbetskraftsinvandrare kommer alltså oftare direkt till arbete än vad fallet är för de kvinnor som beviljas uppehållstillstånd på andra grunder. Bland flyktingar kommer ofta mannen först och kvinnan senare som anhörig. Dessa förhållanden ligger bakom betydande skillnader i andelen sysselsatta mellan utrikesfödda män och utrikesfödda kvinnor.

Kvinnor som är födda i Sverige har nästan samma arbetskraftsdeltagande som män som är födda i Sverige. Det var inte så om vi går några decennier tillbaka, då kvinnornas arbetskraftsdeltagande var betydligt lägre än männens.¹⁵ Bland de som har invandrat till Sverige är skillnaden mellan mäns och kvinnors arbetskraftsdeltagande betydligt större. Det är vanligare att utrikesfödda kvinnor än svenskfödda kvinnor står utanför arbetskraften. Det kan finnas olika förklaringar till detta. En bidragande förklaring kan vara att kvinnor i en del grupper av migranter har betydligt mer ansvar för hushållsarbetet, inte minst vårdnaden om familjens barn, än vad som är vanligt i familjer med svensk bakgrund. Det kan också finnas skillnader i manligt och kvinnligt arbetskraftsdeltagande i de länder de nyanlända kommer

---

¹⁵ Under 1960-talet var utrikesfödda kvinnor sysselsatta i högre utsträckning än svenskfödda kvinnor.

från som är betydligt större än motsvarande skillnad bland personer som är födda i Sverige, vilket kan påverka kvinnornas arbetskraftsdeltagande även när de kommit till Sverige. Det kan också finnas skillnader i vilket stöd myndigheter och kommuner ger till män respektive kvinnor som är nyanlända. Det är angeläget att undersöka om det finns denna typ av skillnader. Ytterligare en förklaring kan vara att de par som flyttar för arbete oftast gör det för att mannen har fått arbete och att hustrun är medföljande. En undersökning av par som flyttat från Danmark pekar på att det är vanligt även i de par där båda har arbete före flytten att endast mannen har arbete efter att de flyttat till ett annat land. Se Munk m.fl. (2017). Något liknande kan gälla vid familjeåterförening av flyktingar eller av andra, där mannen oftast är den som kommit först till Sverige.

En utvärdering av etableringsreformen, Andersson Joona, Wennemo Lanninger och Sundström (2017), pekar på att den har haft positiva effekter för män, men att den inte hade några signifikant positiva effekter för kvinnor. Det pekar på vikten av att utveckla nya arbetsmarknadspolitiska åtgärder riktade till gruppen nyanlända kvinnor.

Vi börjar granskningen av statistiska uppgifter med att se på samma arbetsmarknadsindikatorer som tidigare, men nu gör vi det för Stockholms län (vi har inte tillgång till separat statistik för Stockholms stad) och riket med en uppdelning dels för kvinnor och män, dels på skyddsbehövande och övriga utrikes födda. Se tabell 7. Vi finner att kvinnor jämfört med män förvärvsarbetar i mindre utsträckning. Om de är arbetslösa ett visst år, så är kvinnor mindre ofta förvärvsarbetande året efter än vad som är fallet för män. Detta gäller för riket som helhet och också för Stockholms län. Det innebär att kvinnor som är arbetslösa oftare fortfarande är arbetslösa eller står utanför arbetskraften året efter.

Andelen som är företagare är betydligt lägre bland kvinnor än bland män. Det gäller speciellt bland skyddsbehövande. Att kvinnor mindre ofta är egenföretagare kan delvis förklaras av olika könsroller men också av att kvinnor och män har olika yrken och arbetar i olika sektorer. Kvinnor arbetar i yrken och sektorer där det är mindre vanligt att etablera företag (vi har en starkt könssegregerad arbetsmarknad).

I övrigt ser vi liknande resultat som de tidigare redovisade. De som bor i Stockholms län är givet kategori oftare sysselsatta och mindre ofta arbetslösa.

Vi har i våra studier av ensamkommande flyktingbarn erhållit liknande resultat. De som har kommit som ensamkommande flickor har mindre ofta arbete och tillhör oftare NEET-

gruppen¹⁶ givet ålder, bostadslän, födelseland mm än de som har kommit som ensamkommande pojkar.¹⁷ Vi har inte tillgång till uppgifter avseende individer som är vuxna (30 år och äldre) i vårt projekt om ensamkommande barn och kan därför inte se om skillnaden kvarstår efter 30 års ålder.

Tabell 7. Arbetsmarknadsindikatorer för utrikes födda kvinnor och män 2015 i åldern 20–64 år

	Stockholms län				Riket			
	Skyddsbehövande och deras anhöriga		Övriga utrikes födda		Skyddsbehövande och deras anhöriga		Övriga utrikes födda	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Andel förvärvsarbetande	60,4	67,7	64,0	70,6	50,3	56,6	60,0	65,5
Andel företagare av de förvärvsarbetande	4,4	11,8	8,0	11,8	4,0	10,3	7,5	11,6
Andel arbetslösa av befolkningsgruppen	12,9	13,0	8,4	7,8	16,0	17,7	9,1	9,4
Andel långtidsarbetslösa*	4,6	4,0	2,9	2,5	5,1	5,2	2,7	2,7
Andel fortfarande förvärvsarbetande efter ett år	92,7	92,7	93,2	93,3	92,6	91,8	93,3	93,1
Andel fortfarande företagare efter ett år	80,1	83,0	82,1	85,2	74,9	83,1	81,8	84,6
Andel arbetslösa som blivit förvärvsarbetande	25,6	36,4	34,9	44,8	18,1	26,4	33,7	42,1

*Som långtidsarbetslösa räknas personer under 25 år som under året varit arbetslösa minst 100 dagar sammanhängande. För personer 25 år eller äldre är motsvarande tidsgräns att ha varit arbetslös minst 6 månader i följd.

Källa: SCB, RAMS.

4. Vilka möjligheter finns det att underlätta etableringen?

Det finns många olika åtgärder som kan bidra till att underlätta etableringen av de nyanlända.¹⁸ En åtgärd kan inte ensamt leda till en helt tillfredställande etablering av de

¹⁶ Med NEET-gruppen (Not in Employment, Education or Training) avses dem som varken är i arbete eller utbildning.

¹⁷ Se Çelikaksoy och Wadensjö (2015a och 2015b).

¹⁸ För forskningsöversikter över etableringen av flyktingar i olika länder se Chin och Cortes (2015) och Hatton (2013). Kapitel 2 i OECD (2016) innehåller mycket information om hur det går på arbetsmarknaden för de

nyanlända, men olika åtgärder kan tillsammans bidra till integration. Åtgärderna kan avse flera olika områden som mottagandet vid ankomsten, boende, utbildning, arbete, familj och fritid. Det är väsentligt att samlat beakta de olika områdena då det finns olika typer av interaktionseffekter som att boendet kan påverka vilken utbildning barnen får och därmed deras möjligheter att få ett arbete.¹⁹

Det är när det gäller valet av åtgärder viktigt att se på de utvärderingar som redan har gjorts av olika åtgärder i Stockholm och på andra ställen men också att kontinuerligt utvärdera de åtgärder som redan finns. Det är viktigt att redan innan en åtgärd implementeras ha en plan för utvärdering av den och att åtgärden införs på ett sätt som underlättar utvärdering. Ett sätt att underlätta utvärderingar är att införa en åtgärd gradvis (i vissa delar av kommunen men inte i andra eller för vissa slumpmässigt utvalda personer men inte för andra) för att möjliggöra en jämförelse med tidigare politik på området. Ett annat sätt är att jämföra hur det går för personer som kom strax före introduktionen av en åtgärd med hur det går för personer som kom strax efter introduktionen av den. Går det lika bra för båda grupperna eller finns det skillnader? Svaret på denna fråga är ett svar på frågan om åtgärden har haft några effekter; positiva eller negativa.²⁰

Det är också viktigt att uppmärksamma att en hel del åtgärder är sådana som Stockholms stad inte råder över. Det är i stället staten, landstinget, arbetsgivare eller olika typer av organisationer som svarar för dessa åtgärder. Även etniska nätverk kan ha mycket stor betydelse.²¹ Men staden kan påverka dessa aktörer bland annat genom väl genomförda utvärderingar och goda argument. Vi kommer nedan att dela in åtgärderna efter några olika politikområden.

4.1 Ankomsten

---

utrikes födda i olika grupper av länder, bl.a. personer från utomeuropeiska länder som kommit till olika länder i Europa. Det finns dock ingen särredovisning efter vilka länder personer har kommit från och vad som är deras grund för uppehållstillstånd (asyl, arbete, studier). Vi har gjort översikter om åtgärder för ensamkommande barn i olika länder, inklusive åtgärder för etableringen på arbetsmarknaden. Se Çelikaksoy och Wadensjö (2016a och 2016b), som innehåller talrika referenser till olika utvärderingar av såväl åtgärder för ensamkommande flyktingbarn som de för andra grupper.

¹⁹ För sådana genomgångar avseende Stockholms stad, se Stockholms stad (2015 och 2017). För en omfattande genomgång av olika åtgärder för flyktingar i Sverige se UNHCR (2013). I den finns också många referenser till olika undersökningar.

²⁰ Denna metod har bland annat använts för att utvärdera etableringsreformen. Se Andersson Joona, Wennemo Lanninger och Sundström (2017). Deras undersökning pekar på positiva effekter för männen men inte några effekter som är signifikanta för kvinnorna.

²¹ Se Lee och Zhou (2015) för ett mycket tydligt exempel, nätverken för kinesiska och vietnamesiska migranter i Kalifornien.

Den inledande fasen är en viktig del av integrationsprocessen. Den tid den tar och kvaliteten i mottagningen kan ha effekter inte bara under den fasen men även långsiktigt och påverka hur det går senare vad gäller utbildning och arbete.²² Det som händer under asylfasen har alltså effekter även för tiden efter att uppehållstillstånd har beviljats. Det är Migrationsverket som har ansvaret under den tid som asylprövningen sker, men vad som händer då har konsekvenser för hur det går också när uppehållstillstånd har beviljats. Vad som händer under denna fas är alltså av stor betydelse också för Stockholms stad, då många som varit bosatta där under asylprocessen stannar kvar efter att uppehållstillstånd har beviljats.

Ankomsten till Sverige är en kritisk fas speciellt för de asylsökande. Den innebär speciella och allvarliga påfrestningar för de asylsökande som ännu inte har fått något beslut eller har fått ett negativt beslut och överklagat detta beslut. Det är mycket viktigt att behandlingen av asylansökningarna går snabbt men ändå rättssäkert. Under de senaste åren har den tid det tar innan beslut fattas om asyl beviljas eller inte ökat markant. Det är viktigt med olika typer av insatser för de asylsökande redan under denna inledande period.

De flesta flyktingar behöver tolk, bland annat när deras asylansökan behandlas, för att de ska kunna lämna den information som behövs för en korrekt handläggning. Det saknas ofta kompetenta och auktoriserade tolkar på de språk som de asylsökande behärskar. Det kan göra att beslut fattas på ett bristfälligt underlag. Lösningen på lite längre sikt är en utökad utbildning av tolkar. Det kommer dock att ta tid innan nyutbildade tolkar finns på plats.²³ Viktigt är att olika aktörer ställer krav på tolkar ska vara auktoriserade. Detta med kompetenta tolkar är viktigt inte bara under asylansökningsperioden utan även efter denna period, dvs. efter att uppehållstillstånd har beviljats. Det är alltså även viktigt för Stockholms stad att ha tillgång till auktoriserade tolkar.

Boendet bör hålla god kvalitet. Det gäller också när det är fråga om eget boende (EBO). Även ett EBO bör hålla tillräckligt hög kvalitet. Viktigt är också att ha olika typer av aktiviteter under asyltiden. För barn och ungdomar är det främst deltagande i utbildning och för äldre främst olika former av arbete. För samtliga oavsett ålder är meningsfulla fritidsaktiviteter väsentliga. Olika delar av civilsamhället har här en huvudroll men även kommunen kan ha en aktiv roll. Att inte ha några aktiviteter kan vara speciellt svårt för de nyanlända som har haft traumatiska händelser i hemlandet eller på sin väg till Sverige. Sådana traumatiska händelser

---

²² Se Çelikaksoy och Wadensjö (2017).

²³ Se Kjelaas och Eide (2015) för en undersökning av tolkning för flyktingar i Norge och Keselman m.fl. (2010a, 2010b) för en undersökning av tolkning för flyktingar i Sverige. Båda undersökningar pekar på mycket betydande kvalitetsproblem.

kan också innebära ett större vårdbehov, t.ex. av psykiatrisk vård.²⁴ Även om det är landstingets ansvar är det viktigt att behov av denna typ av insatser uppmärksammas av andra aktörer och då inte minst på lokal nivå, och att det görs skyndsamt.

Även de som inte söker asyl utan redan vid ankomsten har rätt att stanna i Sverige då de har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt kan behöva stöd i den inledande fasen. Det gäller inte minst kvotflyktingar. De har i regel haft en lång period i ett flyktingläger innan de har kommit till Sverige. De som blir uttagna som kvotflyktingar måste vara registrerade hos UNHCR, FN:s flyktingorgan. Kvotflyktingar får permanent uppehållstillstånd. De anvisas av Migrationsverket till en kommun. Kommunen ansvarar tillsammans med Arbetsförmedlingen för att stötta individen under den första tiden i Sverige.

Detta att få olika former av stöd är viktigt också när uppehållstillstånd har beviljats, inte minst under den första tiden efter att det beviljats. Då behöver information lämnas om den fortsatta processen men också om hur samhället fungerar i Sverige. Det är inte minst viktigt med sådan samhällsorientering för dem som har eget boende (EBO) och inte får information via sitt boende.

Men detta att få stöd efter ankomsten till Sverige gäller också dem som kommer som anhöriga antingen till flyktingar eller till andra nyanlända (med bakgrund i annat land eller med svensk bakgrund). Även om de redan när de kommer har tillstånd och har en anknytning till en anhörig är det inte utan problem att komma till ett nytt land. Att ha en anhörig som redan är bosatt i Sverige när en nyanländ kommer, innebär inte att den nyanlände därmed har ett arbete eller kommer in i samhället. Även många av anhöriginvandrarerna behöver stöd i olika former för att kunna bli integrerade i det svenska samhället.

Det finns också en annan stor grupp av anhöriginvandrare som oftast inte uppmärksammas, nämligen anhöriga som kommer tillsammans och samtidigt med någon som har fått tillstånd att komma till Sverige för att arbeta. Även de som tillhör denna grupp kan behöva stöd för att komma in i det svenska samhället.

För att sammanfatta: Asylsökande har en period av osäkerhet innan de har fått ett beslut på sin ansökan, en period som ofta präglas av stark oro. Även de som får sin asylansökan beviljad har ofta en kvarstående oro för hur livet kommer att bli i Sverige. Det kan också finnas en oro för hur det går för familjemedlemmar som varken har kommit tillsammans med dem eller har förenats med dem senare i Sverige. Anhöriginvandrare som har uppehållstillstånd redan vid

---

²⁴ Se bland annat Ramel m.fl. (2015).

ankomsten kommer i regel inte heller direkt till arbete eller direkt i kontakt med andra delar av det svenska samhället. Det innebär att de många gånger kommer att sakna sociala kontakter genom en arbetsplats och andra former av kontakter i det svenska samhället.²⁵

4.2 Boendet

Under den första tiden i Sverige bor de som kommer som asylsökande antingen i anläggningsboende (ABO) eller i eget boende (EBO) (i regel hos släktingar men också hos andra landsmän). Anläggningsboendena är spridda över landet, men eget boende är koncentrerat till storstäderna. Det förklaras främst av att många som tidigare kommit som flyktingar är bosatta där. De som kommer har därför ofta släktingar eller vänner som är bosatta i storstadsområdena. Var det första boendet under asyltiden är beläget har ofta stor betydelse för var boendet är under tiden efter att uppehållstillstånd har beviljats. Många som har EBO under asyltiden bor kvar hos vänner och släktingar efter att uppehållstillstånd har beviljats.

De som kommer till Stockholm möter alltså en stark arbetsmarknad, men de kommer också till den del av landet där bostadsbristen är mest markant. Men det finns även andra problem vad gäller boendet för de nyanlända än att de har kommit till ett område av landet med bostadsbrist. Vad gäller boende är det viktigt att det inte innebär en isolering från det övriga samhället genom en placering långt utanför annan bebyggelse. Det är också viktigt att beakta sammansättningen på olika former av boenden. Det finns exempel på motsättningar mellan olika grupper av nyanlända, som kan leda till konflikter om de placeras tillsammans. Det kan också finnas skäl att beakta sammansättningen efter kön. Flickor och kvinnor kan känna sig otrygga i mansdominerade miljöer.

Boende tillsammans med släktingar eller vänner kan innebära trångboddhet – många personer i samma bostad. För barn kan detta leda till svårigheter att göra sina läxor och därmed problem med att kunna följa med undervisningen i skolan. Det kan också göra det svårt för barnen att i bostaden umgås med kamrater. Detta är ett område som ligger nära den mer generella bostadspolitiken, bristen på lediga bostäder. I synnerhet är bristen på bostäder för barnfamiljer som är tillräckligt stora och till kostnader som dessa familjer kan klara av ett allvarligt problem.

---

²⁵ För en presentation och diskussion av det sociala stödet till nyanlända i Stockholms stad, se Stockholms stad (2016b).

En närliggande fråga är som tidigare nämnts att många flyktingar som kommit till andra delar av landet söker sig till Stockholmsområdet för att kunna få arbete men kanske också för komma närmare landsmän. De utgör ytterligare en grupp av nyanlända till Stockholmsområdet. De har endast varit en kort tid i Sverige och söker sig nu vidare inom landet. Denna migration kan ytterligare förstärka tendensen till trångboddhet i invandratäta områden i Stockholm.

Trångboddheten är framför allt koncentrerad till vissa bostadsområden. Det finns en betydande bostadssegregation i Stockholms stad och län på samma sätt som i flera andra områden av landet inte minst i Göteborg och Malmö.²⁶ Det kan finnas fördelar med att komma till bostadsområden där det bor personer som tidigare har kommit från samma land. Det leder till sociala kontakter, information av olika slag, närhet till föreningar och samfund med personer från samma land och nätverk som kan öka chansen att få ett arbete. Men den bostadssegregation vi har är en segregation där utrikesfödda generellt är dominerande i vissa områden och personer med svensk bakgrund i andra. De med svensk bakgrund flyttar bort från de områden som domineras av utrikesfödda och få flyttar dit. De av de utrikes födda som lyckas etablera sig på arbetsmarknaden flyttar i många fall ut från dessa områden medan andra blir kvar, i synnerhet de som inte lyckats etablera sig på arbetsmarknaden. Bostadssegregationen kan också påverka möjligheterna för flyktingarnas barn i utbildning och senare på arbetsmarknaden.²⁷

Det är också viktigt att uppmärksamma att en stabilitet i boendeplaceringen är viktig, kanske inte minst för de ensamkommande flyktingbarnen. De kan förlora de vänner de har fått om de måste flytta. Se t.ex. Barnombudsmannen (2017). Deras skolgång och resultat i skolan kan också påverkas.

4.3 Utbildning

Utbildning är avgörande för möjligheterna på arbetsmarknaden i Sverige. De allra flesta arbeten kräver numera utbildning – dels en allmän utbildning, dels en yrkesutbildning. Yrkesutbildning kan vara på olika nivåer – på gymnasienivå eller på högskolenivå. Det är därför mycket viktigt att uppmärksamma den utbildning som de nyanlända redan har när de

---

²⁶ För en nyligen publicerad antologi om bostadssegregation i Sverige, se Adenfelt och Bergström (red.) (2017).

²⁷ Bostadssegregationen är en fråga som är aktuell i många länder. Ett nyligen publicerat nummer av RSF (Russel Sage Foundation) Journal (vol.3 No.2) ägnas helt åt geografisk segregation. För bostadssegregationen i Sverige och dess konsekvenser se bland annat Bråmås (2006) och olika bidrag i Adenfelt och Bergström (red) (2017).

kommer och sedan på olika sätt förstärka och komplettera den. De som kommer till Stockholms stad och län, kommer till en mycket stark arbetsmarknad. Det är lättare att få arbete där än i andra delar av landet. Men Stockholms stad har en stark arbetsmarknad främst för högt kvalificerad arbetskraft, medan det är betydligt svårare för personer med kort utbildning att hitta ett arbete också i Stockholm. Det gör det svårare för nyanlända som endast har kort utbildning att få ett arbete än för nyanlända som har en mer kvalificerad utbildning.

Ett första steg är att kartlägga vilken utbildning de nyanlända har. Det är något som Migrationsverket gör i viss utsträckning redan vid ankomsten, men denna kunskap behöver förmedlas vidare till och kompletteras av Arbetsförmedlingen och ansvariga kommunala enheter. Det är viktigt att Stockholms stad tidigt får information om den utbildning som de som kommer till kommunen har för att bättre kunna anpassa olika åtgärder för de nyanlända. Det är också viktigt att dessa uppgifter om utbildning kopplas till registerstatistiken för att möjliggöra undersökning och forskning av om hur sammansättningen är efter utbildning för olika grupper av nyanlända och vilka effekter denna utbildning har för deras möjligheter att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

För de som har genomgått olika former av yrkesutbildning och högre utbildning krävs ofta validering för att de ska kunna få användning för sin utbildning i Sverige. Ansvaret för valideringen av högre utbildning ligger på flera olika statliga myndigheter.²⁸ För valideringen av andra utbildningar kan ansvaret ligga på kommunal nivå. Det är viktigt att valideringen görs med omsorg, men också mycket viktigt att den görs så snart som möjligt så att de som har en utbildning som kan leda till arbete på den svenska arbetsmarknaden verkligen kan få användning för den. Utan validering kan personer inte ta arbeten inom de yrken de är utbildade för. För andra utbildningar än till de yrken som ställer krav på legitimation kan olika former av praktikplatser innebära en undersökning och förstärkning av den kompetens som personer har som olika snabbspår.²⁹ Snabbspår är ett sätt att försöka skapa snabbare vägar in på arbetsmarknaden för nyanlända som har erfarenhet eller utbildning inom ett bristyrke. Det finns för närvarande ett tjugotal olika snabbspår. Några exempel på snabbspår är de för utbildning av kockar, lastbilschaufförer och socionomer. De som kan delta i ett snabbspår är nyanlända som har en etableringsplan eller håller på att upprätta en etableringsplan, nyanlända som de senaste tolv månaderna har avslutat en etableringsplan samt övriga nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd under de senaste tre åren.

---

²⁸ Se SOU 2017:18 för information om validering i Sverige.

²⁹ Det finns i många länder en tendens till att införa krav på legitimation för ett ökande antal yrken. Det kan försvåra för dem som flyttar mellan länder (eller mellan delstater i USA) att utöva sina yrken. Se Kleiner (2013).

Utbildningen till ett och samma yrke kan skilja sig åt vad gäller längd, utformning och krav mellan olika länder. En läkarutbildning i ett land kan innebära andra krav än en läkarutbildning i ett annat land. Det finns överenskommelser inom Norden och inom EU/EES vad gäller många olika typer av utbildningar, men även för personer som kommer från dessa länder kan det ofta krävas en viss komplettering. Om inte annat så krävs det kunskaper i svenska för att det ska vara möjligt att få ett arbete inom sitt yrke. För de som kommer från andra länder kan kraven på komplettering vara betydligt större. Det är viktigt att organisera sådan nödvändig kompletterande utbildning så snart som möjligt efter att valideringen har klarats av. För utbildningar på högskolenivå har staten ansvaret medan kommunen har ansvar för utbildningar på andra nivåer. Kunskaper i de språk som talas av många av de nyanlända är viktiga för de anställda i vården, arbetsförmedling, socialförvaltning mm. Det är en tillgång att ha personal som kan tala arabiska och andra språk som är vanliga bland nyanlända. Det kan vara något att beakta vid anställning av personal.

Många av de nyanlända har kort utbildning. Olika former av vuxenutbildning är därför speciellt viktiga för denna grupp av nyanlända. Sådana utbildningar kan vara organiserade på olika sätt och på olika nivåer, och de kan vara allmänna eller inriktade på kunskaper som är viktiga för vissa yrken.

För flertalet arbeten på den svenska arbetsmarknaden är kunskaper i svenska mycket väsentliga, undantag finns främst dels inom vissa specialistyrken (som forskare, IT-specialister m.fl. där kunskaper i engelska kan vara tillräckliga), dels för vissa arbeten som inte kräver speciella yrkeskunskaper inom kanske främst servicesektorn. Men sådana arbeten inom servicesektorn är dock relativt få och konkurrensen om att få ett sådant arbete är hård bland annat med arbetskraftsinvandrare som söker sig till dessa yrken.

För integrationen i det svenska samhället är kunskaper i svenska viktiga för alla. Det är därför väsentligt med undervisning i svenska för alla nyanlända. Alla nyanlända som kommer till Stockholms stad erbjuds SFI. I gymnasieskolan finns språkinstruktionen. Skolinspektionen (2017) pekar på olika brister i språkinstruktionen efter en granskning av 42 skolor i olika kommuner. Dessa brister avser bl.a. kartläggningen av elevernas tidigare skolbakgrund, kunskaper och erfarenheter. Ett annat problem som framhålls är att skolpersonalen tenderar att ha alltför låga förväntningar på eleverna.

Förmågan att tillgodogöra sig sådan undervisning i svenska varierar med den utbildning personen redan har, personens ålder och fallenhet för att lära sig ett nytt språk och det är därför viktigt att anpassa utbildningen efter personens förkunskaper och kapacitet.

Möjligheterna att tillgodogöra sig utbildning kan också vara avhängigt av hälsotillstånd och familjesituation. På större arbetsplatser kan en möjlighet vara att den sker på arbetsplatsen eller på annat sätt är organiserad av arbetsgivaren. Utbildningen kan i sådana fall vara kombinerad med undervisning i sådan svenska som är speciellt relevant för den aktuella arbetsplatsen och arbetsuppgifterna där.

Praktik i olika former kan bidra till kunskaper i svenska, inte minst den svenska som är yrkesspecifik vad gäller terminologi mm. Kombinationer av språkutbildning och arbete på deltid kan vara värdefullt av samma skäl.

Förutom kunskaper i svenska är kunskaper om det svenska samhället viktiga. Det finns stora skillnader mellan olika samhällen och länder, även mellan närliggande länder, men än mer mellan samhällen och länder som skiljer sig åt i olika betydelsefulla avseenden. Det är viktigt att sådan utbildning sker dels ganska snart efter ankomsten, men också att den senare fördjupas i olika steg. Det kan minska antalet missförstånd och misstolkningar.

Samhällsorientering ska enligt lag (SFS 2013:156) erbjudas av kommunerna till alla nyanlända som deltar i etableringsprogrammet (enligt lagen ska den omfatta minst 60 timmar). För de som inte deltar i etableringsprogrammet men är folkbokförda i Stockholm från och med 1 maj 2013, kommer från ett land utanför EES-området/Schweiz, har fått uppehållstillstånd på grund av anknytning och är mellan 18 och 64 år erbjuder Stockholms stad 72 timmars samhällsorientering.

Vi har hittills behandlat utbildningen för vuxna (kompletterande utbildning, undervisning i svenska språket och undervisning om det svenska samhället). Men många av de nyanlända är barn och många är i skolåldern. För barnen är det viktigt att få en bra utbildning och få mycket goda kunskaper i både sina föräldrars språk och i svenska språket.³⁰ Det är en tillgång att vara tvåspråkig. En viktig fråga är vilka skolor barnen blir placerade i. Går de i en skola med främst barn med samma etniska bakgrund, i en skola med främst andra barn som har utrikesfödda föräldrar men som kommer från andra länder eller i en skola med främst barn med svensk bakgrund? Skolplaceringen kan ha stor betydelse för den framtida integrationen i det svenska samhället.³¹

Det finns många fördomar om invandring och integration. Information kan minska förekomsten av fördomar och leda till ett bättre mottagande av de nyanlända från

---

³⁰ Se flera olika bidrag i Bunar (2015) för forskning om de nyanlända i skolan.

³¹ Att det kan vara svårt att växa upp som barn till föräldrar som har invandrat visar olika berättelser om uppväxten och skolåren av barn till föräldrar som kommit från Finland i Borg (2016).

allmänhetens sida. För ett par studier som pekar på att information kan minska fördomar om effekterna av invandring och om dem som invandrat, se Facchini, Margalit och Nakata (2016) för en undersökning vad gäller Japan och Grigorieff, Roth och Ubfal (2016) för en undersökning som avser 13 länder inklusive Sverige.

4.4 Arbete³²

Att ha ett arbete är centralt för integrationen av de nyanlända. Vid en analys av arbetsmarknaden brukar man göra en uppdelning i utbudet av arbetskraft, efterfrågan på arbetskraft, lönebildningen och information/matchning på arbetsmarknaden. Vi ska här göra det med betoning på de nyanländas situation. De nyanlända påverkas av samma faktorer som andra på arbetsmarknaden, men effekterna kan skilja sig åt.

Ser vi på utbudet av arbetskraft är det framför allt två saker som bör beaktas vid analysen av de nyanländas situation. Den ena är de kunskaper i svenska som efterfrågas i många arbeten, och där kraven kan ligga på olika nivåer beroende på arbetets art. Den andra är vilken utbildning de nyanlända har. Det finns många nyanlända som har högre utbildning men också många som endast har en mycket kort utbildning. De som har högre utbildning kan ofta inte direkt få användning för den på arbetsmarknaden, och när de får ett arbete blir de ofta ett de är överutbildade för. Det kan ta tid och vara svårt att få en högre utbildning validerad och kompletterad. De med kort utbildning har i många fall svårt att hitta ett arbete.

Ser vi på efterfrågan på arbetskraft är den viktigaste generella faktorn det allmänna konjunkturläget. Det kan inte en kommun styra och är svårt att påverka också för staten. Det kan betyda mycket för möjligheterna för de nyanlända att komma in på arbetsmarknaden i ett gynnsamt konjunkturläge. Ett exempel på en grupp som anlände till Sverige när det allmänna arbetsmarknadsläget var mycket svårt är flyktingarna från Bosnien, som kom 1993 när arbetslösheten var rekordhög i Sverige. Gruppen har dock senare lyckats etablera sig på arbetsmarknaden. För de nyanlända är inte bara den allmänna efterfrågan på arbetskraft som har betydelse utan också arbetskraftsefterfrågans sammansättning. Matchar efterfrågan utbudets sammansättning vad gäller yrkessammansättning?

Något som också kan påverka efterfrågan på de nyanländas arbetskraft är diskriminering. Föredrar arbetsgivarna vid lika produktivitet att anställa arbetssökande med inhemsk

---

³² Se Petersson (2013) för en omfattande genomgång av olika utvärderingar av arbetsmarknadspolitiska insatser. De pekar på att olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan ha positiva effekter, t.ex. att färre kunder per förmedlare leder till positiva resultat för arbetssökande nyanlända.

bakgrund framför arbetssökande som har en bakgrund i ett annat land? En viktig förklaring till diskriminering är så kallad statistisk diskriminering, diskriminering som bygger på att den som anställer inte har kunskap om olika personers produktivitet när de ska fatta anställningsbeslut utan bygger på kunskap om genomsnitt för en viss grupp eller att de har olika säkerhet i sina bedömningar beroende på vilken grupp en person tillhör.³³ En annan förklaring kan vara att de som anställer har preferenser för att anställa personer som tillhör den egna gruppen alldeles oavsett individernas produktivitet; dvs. att anställa arbetssökande som har svensk bakgrund då de flesta som fattar anställningsbeslut har svensk bakgrund. Det finns nu ganska många undersökningar som pekar på att diskriminering är allmänt förekommande. Ett exempel är att det går bättre för personer som byter efternamn (i regel till ett svenskklingande) jämfört med personer som inte gör det. De som byter namn får arbete i större utsträckning än de som inte gör det.³⁴ Ett annat exempel utgörs av ett flertal undersökningar där forskare skickat in arbetsansökningar med cv som lottats ihop med namn som antingen är svenskklingande eller namn som är vanliga i arabiskspråkiga länder. De som har svenskklingande namn blir ofta kallade till anställningsintervjuer.^{35,36}

Även lönebildningen kan ha betydelse. Om löneskillnaderna är små, kan inte en lägre lön kompensera för lägre produktivitet. Det är dock inte självklart att lägre löner för okvalificerat arbete leder till arbete för just nyanlända flyktingar. De kan gå till arbetssökande från tredje land eller till arbetssökande från några av de länder inom EU, där löneläget är betydligt lägre än vad det är i Sverige. Direkta subventioner till de arbetsgivare som anställer nyanlända flyktingar och deras anhöriga kan vara ett alternativ.

Arbetslösa personer och företag som har lediga platser hittar inte varandra med automatik. Det krävs information som kan förmedlas via arbetsförmedlingen, olika nätverk eller via andra aktörer. Mycket tala för att nyanlända har svagare arbetsmarknadsrelaterade nätverk än vad de har som har svensk bakgrund. Det kan vara viktigt att kompensera för en sådan brist på arbetsmarknadsrelaterade nätverk genom ett mer aktivt arbetsförmedlingsarbete.

---

³³ För en genomgång av olika teorier och förklaringar till diskriminering, se Lundahl och Wadensjö (2014). För en kortfattad presentation av de viktigaste teorierna för ekonomisk diskriminering, se Wadensjö (2017).

³⁴ Se Arai och Peter Skogman Thoursie (2009).

³⁵ För en av flera undersökningar av diskriminering i Sverige som använder denna metod se Bursell (2014).

³⁶ En ny studie undersöker förekomsten av diskriminering på den tyska arbetsmarknaden med en lite annorlunda metod. I Tyskland är det vanligt att den sökande skickar med ett foto tillsammans med sitt cv. Som ett experiment skickades ansökningar från kvinnor med turkiska namn med foton med och utan slöja. Ansökningar med foto med slöja ledde betydligt mindre ofta till en kallelse till en anställningsintervju. Se Weichselbaumer (2017)

Att ha ett arbete är för de flesta avgörande för integrationen i det svenska samhället. Det är som framgått av tidigare avsnitt svårt för framför allt de som kommer som flyktingar att få ett arbete. För en del tar det många år. Skillnaderna är stora mellan grupper och också mellan olika delar av landet. Lättast är det för unga som har en bra utbildning och kommer till Stockholmsområdet och dess starka efterfrågan på arbetskraft.

Generellt gäller dock att de som kommer som skyddsbehövande från länder utanför Europa blir integrerade på arbetsmarknaden i högre grad i Sverige än i de flesta andra länder. Se t.ex. Bjerre, Mortensen och Drescher (2016) för en jämförelse mellan arbetsmarknadsintegrationen för dem som har kommit från åtta olika länder till Danmark, Norge och Sverige. Det går bättre att etablera sig på arbetsmarknaden för dem som har kommit till Sverige. Se också Cheung och Hellström (2016) och jämförande statistik från Eurostat. Trots detta tar det mycket lång tid för många av de nyanlända att få ett arbete också i Sverige.³⁷

Det som är allra viktigast för möjligheterna för de nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden är att det råder en god konjunktur med stor efterfrågan på arbetskraft. Det påverkar möjligheterna för alla på arbetsmarknaden men inte minst för individer som har en svag ställning. De som av olika skäl har en svag ställning på arbetsmarknaden är ofta de som blir bortsorterade i en tidig fas i rekryteringsprocessen, när det är många sökande till varje ledigt arbete. Det gäller inte bara nyanlända utan också ungdomar med svensk bakgrund utan fullständig gymnasieutbildning och personer med funktionsnedsättningar som nedsätter arbetsförmågan.

För vissa personer, främst de med längre utbildning, kan en snabbt insatt utbildningsinsats (validering och komplettering) vara det som säkrast leder till arbetsmarknaden och till arbeten som svarar mot deras kompetens. Ett problem kan vara att de som endast har fått tillfälliga (tidsbegränsade) uppehållstillstånd måste ha arbete och inkomst över en viss nivå för att kunna få ett permanent uppehållstillstånd. De måste därför avstå från kompletterande utbildning då de under utbildningen inte har tillräckliga inkomster för att kunna kvalificera sig för att få ett fortsatt uppehållstillstånd.

För en del personer kan en kombination av undervisning i svenska och någon form av praktik eller deltidsarbete vara det som snabbast leder till etablering på arbetsmarknaden. Detta att arbeta tillsammans med personer som har svenska som modersmål kan för en del personer

---

³⁷ Se Åslund, Forslund och Liljeberg (2017) för en nyligen publicerad undersökning.

vara något som leder till bättre kunskaper i svenska än vad motsvarande tid i heltidstudier i svenska skulle ge.

Det är viktigt att engagera arbetsgivare så att de anställer nyanlända i ökad omfattning. Det kan behövas olika typer av stöd i en inledande fas men också olika typer av information om invandring och integration. Sådan information kan motverka diskriminering av nyanställda som söker arbete. En del som kommer har i sitt hemland varit egenföretagare, andra önskar att etablera sig som egenföretagare och ytterligare andra vill bli egenföretagare när de har svårigheter att få en anställning eller den typ av anställning som de helst skulle vilja ha.³⁸ Det finns goda skäl att ge råd och stöd till personer som önskar etablera sig som egna företagare. De som startar egna företag anställer ofta också andra personer från samma länder – familjemedlemmar och andra. Det kan dock vara viktigt att uppmärksamma att sådana företag kan innebära att egenföretagarna och också deras anställda i inte så få fall får mycket låga inkomster.³⁹ Det finns också ekonomiska risker förbundna med att starta ett företag. Många nystartade företag har endast en kort varaktighet. De som har startat ett företag och inte lyckats driva det under en längre tid kan stå med stora skulder. En nyligen publicerad avhandling, Miao (2017), pekar på att etablerandet av företag bland utrikesfödda i Sverige är konjunkturkänsligt. Bland vissa grupper är det vanligare att etablera företag i högkonjunktur, medan det för andra grupper är vanligare i lågkonjunktur. Det senare tyder på att de som tillhör en sådan grupp har svårt att finna ett arbete i lågkonjunkturer.

4.5 Familjesituationen

Det är viktigt att uppmärksamma de nyanlända och deras familjesituation. Det finns flera olika delfrågor vad gäller detta område.

En första delfråga är familjeåterförening. Många familjer är splittrade – en medlem av familjen har kommit till Sverige medan andra familjemedlemmar finns kvar i hemlandet eller i något annat land.⁴⁰ Det kan avse makar som önskar att bli återförenade med varandra, föräldrar som vill att deras barn ska kunna komma och ensamkommande barn som vill förenas med sina föräldrar. Detta är ett statligt politikområde, men givet de regler som finns kan man från kommunalt håll påverka familjernas situation vad gäller arbete/inkomster och boende så att de villkor som är uppställda kan uppfyllas i fler fall.

---

³⁸ Se Aldén och Hammarstedt (2017b) för en översikt av egenföretagande bland utrikesfödda.

³⁹ Se Andersson Joonas och Wadensjö (2012).

⁴⁰ Den nya lagstiftningen försvårar familjeåterförening (och också familjebildning över gränserna).

Det som kanske mest uppmärksammats i den allmänna debatten är de unga familjemedlemmarnas situation – äktenskap bland de mycket unga, mer eller mindre tvång vad gäller valet av partner och hedersrelaterat våld. Här har kommunerna tillsammans med andra aktörer en mycket viktig roll. Det är en fråga som uppmärksammats mycket i media men det krävs också forskning och olika typer av insatser från stat, kommun och civilsamhället.

Något annat som uppmärksammats är att en del kvinnor som kommer för att gifta sig (marriage migration) hamnar i en olämplig relation, men att de har svårt att lämna den. De måste vara gifta och bosatta i Sverige en viss tid för att de inte ska förlora sitt uppehållstillstånd och kunna ha rätt att stanna kvar i Sverige. Omfattningen av migration för äktenskap varierar mycket beroende på ursprungsland, utbildning, ålder mm, se Çelikaksoy, Nekby och Rashid (2010).

De nyanlända kvinnorna etablerar sig i mindre omfattning än de nyanlända männen på arbetsmarknaden. En delförklaring kan vara att kvinnor är hemma för att ta hand om barn, något som underlättats av det ekonomiska stödet till föräldrar som kommit med barn och som inte har arbete. Detta stöd kommer nu att minska. Denna förändring kan kanske leda till att kvinnor kommer att arbeta i större utsträckning. Viktigt i detta sammanhang är också tillgången och utformningen av reglerna för att få en plats för sina barn i förskolan och fritids och att utvärdera vilka effekter dessa regler har. Om en förälder i en familj med ett barn i förskoleåldern inte har arbete, i regel kvinnan, kan det innebära att barnet inte har rätt till att vara lika många timmar i förskola som andra barn. Och är barnet i skolålder kan det leda till att det saknar rätt till en plats på fritids. Det kan motverka integrationen av de nyanländas barn.

4.6 Fritid

En meningsfull fritid är viktig för alla, men den kan vara extra viktig för nyanlända. Den kan för flyktingar, som asylsökande eller i en senare fas, vara ett sätt att minska tankarna till det som har varit. Organiserade fritidsaktiviteter kan också vara ett sätt att få kontakter i det samhälle som de har kommit till. Det gäller barn och ungdomar men också vuxna.⁴¹ Idrott kan för många vara en viktig sådan organiserad fritidsaktivitet, men det finns också många andra former av fritidsaktiviteter. Idrott är kanske främst av intresse för de yngre, medan det för de

---

⁴¹ Se Stockholms stad (2016a) för olika aktiviteter för nyanlända ungdomar. Se också Stockholms stad (2016c).

äldre kan vara andra former av fritidsaktiviteter som är av störst intresse. Organisationer och föreningar har här en mycket viktig roll. Fritidsaktiviteter kan innebära kontakter med andra med samma etniska bakgrund men också med personer som har annan etnisk bakgrund; svensk eller annan.

På detta område har civilsamhället en mycket viktig roll, men dess olika verksamheter är beroende av stöd från kommunerna, bland annat vad gäller lokaler men också ekonomiskt stöd.

4.7 En sammanhållen integrationspolitik

Som framgår av vår framställning berör integrationen många politikområden. Insatser från flera olika håll kan bidra till en framgångsrik integration av de nyanlända. Men det är då viktigt att det finns någon organisation som har det övergripande ansvaret för uppföljning och utvärdering av integrationspolitiken inom staden. Det är då också viktigt att denna enhet har ett ansvar för att regelbundet (årligen) göra en genomgång och presentera de resultat som har uppnåtts under det gångna året. Från en sådan genomgång bör det kunna gå att utläsa både vilka delar av integrationspolitiken som har fungerat och vilka delar som inte har fungerat under året. Det är dessutom viktigt att också förmedla tankar om och redovisa förslag om hur arbetet ska kunna förbättras i olika avseenden under de kommande åren. Det är viktigt med ett samarbete mellan Stockholms stad och andra kommuner i Stockholms län. Det finns en betydande mobilitet mellan Stockholm och andra kommuner i Stockholms län och det är viktigt att information om behoven hos de nyanlända som flyttar inom länet förmedlas mellan kommunerna. Det kan också finnas fördelar med samarbete vad gäller vissa åtgärder som till exempel yrkeskurser för vissa yrken.

Det finns inte ett politikområde som ensamt är avgörande för en framgångsrik integration. Det finns en samverkan mellan olika områden. Utbildning och arbete hör nära samman och boende kan påverka såväl utbildningsval och utbildningsresultat som etableringen på arbetsmarknaden. Utbildning, arbete och fritidsverksamhet kan alla bidra till ökad integration med övriga i samhället.

En övergripande fråga är fördomar mellan de som tillhör olika majoritetssamhället och de som tillhör olika etniska grupper. Fördomar kan leda till diskriminering på arbetsmarknaden och andra marknader som bostadsmarknaden. Mer kontakter mellan de olika grupperna via boende, utbildning, arbete och fritidsaktiviteter kan minska misstroendet och förekomsten av

fördomar.⁴² Även saklig information baserad på forskning kan motverka uppkomsten av fördomar.

5. Rekommendationer

Som forskare efterlyser man reflexmässigt ett bättre underlag för att kunna lämna rekommendationer. Det behövs bättre statistik på flera områden och det behövs framför allt utvärderingar av de olika åtgärder som vidtas för att integrera de nyanlända. Dessa utvärderingar behöver göras på ett tillfredsställande sätt, så att det går att jämföra resultaten för deltagare i en ny åtgärd med resultaten för dem som tillhör samma grupp men som inte deltar i åtgärden, och där urvalet av deltagare i åtgärden ska vara slumpmässigt. Ett (något sämre) alternativ är att jämföra deltagare i en tidigare åtgärd strax före att den nya åtgärden introducerades med deltagare i den nya åtgärden strax efter att den introducerades.

Det som går att göra här är att framhålla områden där det behövs ny statistik och bättre underlag och områden där det uppenbart finns problem som talar för att det behövs en aktiv politik. Vi ska göra det under några olika rubriker. En del av dessa områden är sådana där Stockholms stad har ansvaret, andra är sådana där andra aktörer har huvudansvaret. Det gäller inte minst staten genom främst Arbetsförmedlingen och Migrationsverket.

Integrationen berör många olika aktörer: stat, landsting, kommuner, civilsamhället. Det är viktigt att det sker ett kontinuerligt samarbete.⁴³ Det är viktigt att uppställa klara mål för detta samarbete (både vad gäller kvantitet och kvalitet) för vad man vill uppnå vad gäller integrationen och ange när de olika målen ska uppnås. Integrationen berör som tidigare nämnts många olika områden som boende, utbildning, arbete, familjeförhållanden och fritid. Det är viktigt att olika delar av den kommunala administrationen arbetar tillsammans för en bra integration.

Viktigt är också att uppmärksamma att det finns många grupper av nyanlända, inte enbart de som kommit som flyktingar eller anhöriga till flyktingar. Även bland dessa andra grupper kan det ofta behövas olika typer av insatser bland annat vad gäller utbildning och arbete.

---

⁴² Se t.ex. Rafiqi och Thomsen (2016) för en undersökning som avser Danmark. Och mer generellt Uslaner (2012) som i kapitel 6 behandlar segregation och tillit i Sverige (och Australien).

⁴³ För ett exempel vad gäller samarbete mellan kommun och arbetsförmedling i en kommun, se Ruin (2017).

Ankomsten

- Asylperioden präglas av osäkerhet. Det är viktigt att asylperioden blir så kort som möjligt. Det är Migrationsverket som ansvarar för de asylsökande, men kommuner kan på olika sätt underlätta situationen för de nyanlända.
- Det är viktigt att de nyanlända som kommer och söker asyl får god information om de olika stegen i asylprocessen och också om vad som förväntas av dem. Det kan vara ett sätt att minska osäkerheten.
- Det finns bland de nyanlända inte så få som har allvarliga hälsoproblem, problem som lätt kan förvärras under asyltiden med dess stora osäkerhet. Det är viktigt med tidiga hälsoundersökningar, men det är också väsentligt med regelbundna uppföljningar inte bara under asyltiden utan även efter att uppehållstillstånd har beviljats.
- Det är viktigt med kompetenta (auktoriserade) tolkar så att de nyanlända kan lämna relevant och väsentlig information som underlag för individens planering och försörjning.
- Vad gäller boendet är det viktigt att kontrollera att såväl ABO som EBO har en tillfredsställande kvalitet.
- Det är viktigt att vid placeringen av kommunmottagna uppmärksamma att det kan finnas motsättningar mellan olika grupper av asylsökande.
- Det är viktigt att vid placering av kommunmottagna uppmärksamma att de flickor och kvinnor som kommer som flyktingar kan få en utsatt ställning på boenden, där den övervägande delen av de placerade är män.
- Det bör finnas en stabilitet i boendeplaceringen. Ändrat boende kan till exempel leda till avbrott i etablerade sociala kontakter och till oönskade skolbyten för barn till de nyanlända.
- När uppehållstillstånd beviljats är det viktigt med information om den fortsatta processen, om staden, om det svenska samhället och om vad som förväntas av dem. Det gäller inte minst dem i eget boende (EBO) som inte får information via sitt boende. Väl utformad information kan påskynda inkluderingen i samhället.

Boendet

- Trångboddhet kan prägla boendet för de nyanlända, kanske inte minst de som kommer till Stockholm. Kartläggning och kontinuerliga uppföljningar av boendestandard och trångboddhet är viktiga. De kan ge underlag för olika kompensatoriska åtgärder för nyanlända som har låg boendestandard.
- Det bör finnas en plats där de som känner sig dåligt behandlade kan söka hjälp och det är viktigt att informera om förekomsten av denna plats och möjligheterna att få hjälp.
- Bostadssegregationen är ett stort problem, och även om det inte går att lösa snabbt bör det vara i fokus för planeringen av nya områden och vidareutvecklingen av de redan existerande.
- Det är viktigt att på olika sätt förstärka de bostadsområden som är speciellt utsatta, och där de som kommit som flyktingar utgör en mycket stor del. Det kan bland annat gälla tillgången till skola, vård och omsorg men också transporter.

Utbildning

- Det är väsentligt att det så snart som möjligt efter ankomsten till Sverige kartläggs vilken utbildning de nyanlända har. Det kan i ett första steg göras av Migrationsverket och görs i ett andra steg för barn och ungdomar av kommunen och för vuxna av Arbetsförmedlingen inom ramen för dess etableringsuppdrag.
- Det är viktigt med undervisning i svenska (språkintröduktion, SFI) anpassad efter individernas förkunskaper.
- Det är också viktigt med information om det svenska samhället för de nyanlända, men även med information till de som bor i Stockholm om de nyanlända och deras bakgrund och villkor. Kunskap kan motverka fördomar.
- För de som har en utbildning från hemlandet eller annat land redan vid ankomsten är validering och komplettering av utbildningen viktig. Här är bland annat kompletterande yrkeskurser viktiga.
- För de som kommer som barn (ensamkommande eller tillsammans med föräldrar) är det viktigt med inplacering på rätt nivå i skolsystemet och hjälp i olika former, t.ex. läxhjälp.

- Studie- och yrkesvägledning är speciellt viktigt för barn till nyanlända. Dessa barns föräldrar har i regel mindre kunskap om utbildningssystemet i Sverige och den svenska arbetsmarknaden än vad andra föräldrar har.
- Det är viktigt att motverka skolsegregation så att skolor inte får en sådan sammansättning att det i vissa skolor nästan bara finns elever med en bakgrund i andra länder och i andra skolor nästan endast finns elever med en svensk bakgrund.

Arbete

- Det är viktigt att finna olika former av sysselsättning i ett tidigt skede för de nyanlända. Det kan vara i olika former som praktik, subventionerad anställning mm. Det är Arbetsförmedlingen som har ansvaret, men det är viktigt att kommunen är involverad – praktikplatser och subventionerade anställningar kan ju till viss del vara på kommunens arbetsplatser.
- Det kan för en del nyanlända vara en bra lösning att kombinera svenskundervisning och arbete. Arbete tillsammans med arbetskamrater som har svenska som modersmål kan förstärka resultaten från svenskundervisningen.
- De som kommer som vuxna och endast har kort utbildning har stora problem med att etablera sig på arbetsmarknaden. De behöver därför stöd i olika former såväl vad gäller kompletterande utbildning som att hitta arbete.
- Det är viktigt att engagera arbetsgivarna vad gäller de nyanlända, t.ex. genom information och olika former av stöd. Ökade kunskaper om de nyanlända kan motverka diskriminering.
- Kvinnor som kommit som flyktingar eller anhöriga till flyktingar har arbete i mindre omfattning än män med samma bakgrund. Det är därför mycket viktigt med insatser som kan leda till att kvinnor i större omfattning kommer i arbete. Väl fungerande barnomsorg och informationsträffar för nyanlända kvinnor är två möjliga metoder för att underlätta kvinnornas arbetsmarknadsinträde.
- Egenföretagande kan vara en lösning för en del nyanlända, men det är viktigt med olika former av stöd för att undvika ekonomiskt kostsamma misstag.

Familjepolitiken

- Svårigheter att återförenas med familjemedlemmar som är kvar i hemlandet eller i ett annat land är för många en källa till oro. Det är viktigt att ge råd och stöd. Här skulle ett samarbete med olika organisationer i civilsamhället kunna bidra.
- Det är viktigt att uppmärksamma de ungas ställning i familjen, speciellt de unga kvinnornas situation. De villkor och möjligheter unga i Sverige i regel har kan kontrastera mot de krav som ställs på ungdomar i en del nyanlända familjer, vilket kan leda till allvarliga konflikter i dessa familjer som speciellt kan drabba flickorna.
- Även de kvinnor som inte kommer som flyktingar eller som anhöriga till flyktingar kan ha svårigheter av olika slag och behöva stöd och information.
- Kvinnor är i mindre omfattning än män i arbete. En faktor kan vara brister i barntillsyn – förskola, fritids. Det är viktigt att erbjuda en sådan tillsyn och att informera om olika möjligheter.

Fritid

- Vad gäller fritidsaktiviteter har både kommun och civilsamhället viktiga roller. Ekonomiskt stöd till föreningsverksamhet kan bidra till att det blir fler möjligheter för de nyanlända. Idrott kan vara en viktig aktivitet för framför allt många unga, men andra aktiviteter kan vara av större intresse för personer i andra åldersgrupper. Idrottsanläggningar men också andra lokaler är viktiga för att underlätta och möjliggöra olika aktiviteter.

Utvärderingar och samarbete med forskningen

- Många insatser för att underlätta etableringen av nyanlända görs redan och andra kommer att prövas under kommande år. Det finns en betydande osäkerhet om effekterna. Det är viktigt att de olika åtgärderna för nyanlända utvärderas på ett kvalificerat sätt. Det är viktigt att detta görs i samarbete med forskare på området.
- Det är bland annat viktigt att utvärdera kommunala arbetsmarknadsinsatser.

Lärdomar från andra städer och länder

- Andra städer i Sverige och andra länder i Europa har också erfarenheter av nyanlända flyktingar. Det är viktigt att lära av deras erfarenheter. Det gäller inte minst de erfarenheter huvudstäder och andra större städer i Västeuropa har förvärvat och de insatser och program de har utvecklat för att underlätta etableringen av nyanlända. Det som ofta framhålls av dem som svarar för dessa verksamheter är att en skyndsam behandling av de nyanländas ärenden och en samordning av insatserna från olika delar av offentlig förvaltning och olika frivilligorganisationer kan leda till goda resultat. Ett exempel kan hämtas från Wien och dess ”Kompetenzcheck”-program och de insatser som där görs för att få i utlandet förvärvade kompetenser erkända och kompletterade – (se t.ex. det arbete som görs av AST Niederösterreich und Nordburgenland vid deras Beratungszentrum für Migranten und Migrantinnen).

Referenser

- Adenfelt, Oskar och Andreas Bergström (red.) (2017), *Hela staden – bryt segregationen*, Stockholm: Fores.
- Aldén, Lina och Mats Hammarstedt (2017a), ”Hur påverkar flyktinginvandring de offentliga finanserna?”, *Ekonomisk Debatt*, Årg. 45(2), s. 5–16.
- Aldén, Lina och Mats Hammarstedt (2017b), Egenföretagande bland utrikes födda. En översikt av utvecklingen under 2000-talet, Stockholm: Arbetsmarknadspolitiska rådet.
- Andersson Joonas, Pernilla, Alma Wennemo Lanninger och Marianne Sundström (2017), ”Etableringsreformens effekter på integrationen av nyanlända”, *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, Vol. 23(1), s. 27–45.
- Andersson Joonas, Pernilla och Eskil Wadensjö (2012), "Being employed by a co-national: A cul-de-sac or a short cut to the main road of the labour market? *Journal of International Migration and Integration*, Vol. 13(1), s. 99–120.
- Arai, Mahmood och Peter Skogman Thoursie (2009), “Renouncing Personal Names: An Empirical Examination of Surname Change and Earnings”, *Journal of Labor Economics*, Vol 27(1), s 127–147.
- Barnombudsmannen (2017), “Vi lämnade allting och kom hit.” Röster från barn och unga på flykt.
- Bjerre, Hans, Laust Hvas Mortensen och Michael Drescher (2016), “Ikke-vestlige indvandrere på arbejdsmarkedet i Danmark, Norge och Sverige: Hvordan klarer Danmark sig?”, DST Analyse 6 dec 2016.
- Borg, Kristian (red) (2016), *Finnjävlar*, Stockholm: Verbal.
- Bråmås, Åsa (2006), *Studies in the Dynamics of Residential Segregation*, Geografiska regionstudier nr 67, Uppsala universitet.
- Bunar, Nihad (red.) (2013), *Nyanlända och lärande – mottagande och inkludering*, Stockholm: Natur & Kultur.
- Bunar, Nihad (2016), Hållbar skolutveckling för alla, Underlagsrapport, Stockholm: Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.

Bursell, Moa (2014), "The Multiple Burdens of Foreign-Named Men – Evidence from a Field Experiment on Gendered Ethnic Hiring Discrimination in Sweden", *European Sociological Review*, Vol 30(3), s 399–409.

Calleman, Catharina och Petra Herzfeld Olsson (red.) (2015), *Arbetskraft från hela världen. Hur blev det med 2008 års reform?* Statens offentliga utredningar, DELMI Rapport 2015:9.

Castles, Stephen, Hein de Haas och Mark J. Miller (2014), *The age of migration. International population movements in the modern world*, London: Palgrave Macmillan.

Chin, Aimee och Kalena E. Cortes, (2015), "The Refugee/Asylum Seeker", i Barry R. Chiswick och Paul W. Miller (red.), *Economics of International Migration*, Amsterdam: North-Holland.

Çelikaksoy, Aycan, Lena Nekby och Saman Rashid (2010), "Assortative Mating by Ethnic Background and Education among Individuals with an Immigrant Background in Sweden", *Journal of Family Research*, Vol. 22(1), s. 65–88.

Çelikaksoy, Aycan och Eskil Wadensjö (2015a), "The Unaccompanied Refugee Minors and the Swedish Labour Market", IZA DP 9306

Çelikaksoy, Aycan och Eskil Wadensjö (2015b), "De ensamkommande flyktingbarnen och den svenska arbetsmarknaden", *SULCIS Rapport* 2015:2.

Çelikaksoy, Aycan och Eskil Wadensjö (2016a), "Kartläggning av erfarenheter och forskning om ensamkommande flyktingbarn i Sverige och andra länder", Rapport till Arbetsmarknadsdepartementet, 21 mars 2016, SULCIS Rapport 2016:1.

http://www.su.se/polopoly_fs/1.284827.1464779238!/menu/standard/file/SULCIS%20rapport%202016_1.pdf

Çelikaksoy, Aycan och Eskil Wadensjö (2016b), "Mapping Experiences and Research about Unaccompanied Refugee Minors in Sweden and Other Countries", IZA DP10143

<http://ftp.iza.org/dp10143.pdf>.

Çelikaksoy, Aycan och Eskil Wadensjö (2017), "Policies, Practices and Prospects: The Unaccompanied Minors in Sweden", manuskript.

Cheung, Maria och Kristin Hellström (2016), *Integration på arbetsmarknaden. Ett internationellt perspektiv*, Stockholm: Arbetsförmedlingen,

- Facchini, Giovanni, Yotam Margalit och Hiroyuki Nakata (2016), "Countering Public Opposition to Immigration: The Impact of Information Campaigns", IZA DP No. 10420.
- Fejes, Andreas (2015), Kortutbildade och vuxenutbildning – en kunskapsöversikt, Underlagsrapport, Stockholm: Kommissionen för ett social hållbart Stockholm.
- Frödin, Olle och Anders Kjellberg (2017), "Arbetskraftsmigration från tredje land till låglöneyrken", *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, Vol. 23(1), s. 84–102.
- Grigorieff, Alexis, Christopher Roth och Diego Ubfal (2016), "Does Information Change Attitudes Towards Immigrants? Representative Evidence from Survey Experiments", IZA DP No. 10419.
- Hatton, Timothy J. (2013), "Refugee and Asylum Migration" i Amelie F. Constant och Klaus F. Zimmermann (red), *International Handbook on the Economics of Migration*, Cheltenham: Edward Elgar.
- Kerr, Sari Pekkala, William Kerr, Çağlar Özden och Christopher Parsons (2016), "Global Talent Flows", IZA DP no. 10328.
- Keselman, Olga, Ann-Christin Cederborg and Per Linell (2010a), "'That is not necessary for you to know!' Negotiation of participation status of unaccompanied children in interpreter-mediated asylum hearings", *Interpreting*, Vol 12(1), s. 83–104.
- Keselman, Olga, Ann-Christin Cederborg, Michael E. Lamb and Örjan Dahlström (2010b), "Asylum-seeking minors in interpreter-mediated interviews: what do they say and what happens to their responses)", *Child and Family Social Work*, Vol 15(3), s. 325–334.
- Kjelaas, Irmelin och Ketil Eide (2015), "Barnets stemme i tolkemedierte samtaler", *Norges Barnevern*, Vol. 92(2), s. 108–122.
- Kleiner, Morris M. (2013), *Stages of Occupational Regulation. Analysis of Case Studies*, Kalamazoo, Michigan: W.E. Upjohn Institute for Employment Research.
- Lee, Jennifer och Min Zhou (2015), *The Asian American Achievement Paradox*, New York: Russel Sage Foundation.
- Lundahl, Mats och Eskil Wadensjö (2014), *Unequal Treatment*, Taylor & Francis Group (Routledge) (nypublicering av bok som publicerades första gången 1984).
- Miao, Chizheng (2017), *Essays on Self-employment, Happiness and International Trade*, Växjö: Linnaeus University Press.

Munk, Martin D., Till Nikolka och Panu Poutvaara (2017), "International Family Migration and the Dual-Earner Model", CESifo Working Paper No. 6377.

OECD (2016), *International Migration Outlook 2016*, Paris: OECD.

Petersson, Stina (2013), "Utrikes födda på arbetsmarknaden", Regeringskansliet.

REGLAB (2017), "Platsens betydelse för utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden".

Rafiqi, Arzoo och Jens Peter Frølund Thomsen (2016), "Personlig kontakt og svækkelse af etniske minoriteters fordomme", *Statsvetenskaplig tidskrift*, Årg. 118(2), s. 203–220.

Ramel, Björn, Jakob Täljemark, Anna Lindgren och Björn Axel Johansson (2015), "Overrepresentation of unaccompanied refugee minors in inpatient psychiatric care", *SpringerPlus*, (2015) 4:131, DOI 10.1186/s40064-015-0902-1.

Riksrevisionen (2015), Nyanländas etablering – är statens insatser effektiva?" RIR 2015:17.

Riksrevisionen (2017), *Kommunersättningar för migration och integration – ett ogenomtänkt system*, RIR 2017:10.

RSF Journal (2017), "Spatial Foundations of Inequality", Vol. 3(2).

Ruin, Pål (2017), "I Gislaved är integration allas ansvar", *På jobbet*, nr. 3, s. 37–41.

SCB (2016), "Integration – utrikes föddas etablering i arbets- och samhällslivet", *Integration Rapport 9*.

SCB (2017), "Arbetsmarknadssituationen för hela befolkningen 15–74 år, AKU 2016", *Statistiska Meddelanden AM 12 SM 1701*.

Skolinspektionen (2017), *Språkintröduktion i gymnasieskolan*, Kvalitetsgranskning 2017.

SOU 2017: 18, *En nationell strategi för validering*, Delbetänkande av Valideringsdelegationen.

Statistiska centralbyrån (2016), "Integration – Flyktingars flyttmönster i Sverige", *Integration: Rapport 10*.

Stockholms stad (2015), Rapport av uppdraget "Övergripande riktlinjer för flyktingmottagandet i Stockholms stad".

Stockholms stad (2016a), Översyn av flyktingmottagandet: Stockholms stad delprojekt 3 – Inventering av aktiviteter för nyanlända ungdomar. 2016–07–13.

- Stockholms stad (2016b), Översyn av flyktingmottagandet: Stockholms stad – rapport delprojekt 4 ”Socialt stöd till nyanlända”. 2016–06–21.
- Stockholms stad (2016c), Enklare planering av fritidsaktiviteter för nyanlända barn och ungdomar. Inspirationsprojekt augusti 2016.
- Stockholms stad (2017), Översyn av flyktingmottagandet i Stockholms stad, 2017 01 25.
- SWECO (2017), “Stockholms högutbildade”.
- UNHCR (2013), *A New Beginning. Refugee Integration in Sweden. It’s about time!*, Genève: UNHCR.
- Uslaner, Eric (2012), *Segregation and Mistrust: Diversity, Isolation, and Social Cohesion*, New York: Cambridge University Press.
- Wadensjö, Eskil (2012), *Framtidens migration*, Rapport 5 till Framtidskommissionen, Stockholm: Framtidskommissionen.
- Wadensjö, Eskil (2017), ”Ekonomisk diskrimineringsteori”, sid. 805-815 i Mia Rönnmar och Jenny Julén Votinius (red.), *Festskrift till Ann Numhauser-Henning*, Lund: Juristförlaget i Lund.
- Weichselbaumer, Doris (2017), “Discrimination against female migrants wearing headscarves”, manuscript, Johannes Kepler University Linz.
- Åslund, Olof, Anders Forslund och Linus Liljeberg (2017), “Labour market entry of non-labour migrants – Swedish evidence”, *Nordic Economic Policy Review 2017*, s. 115–158.